Nᴿᴱ 109

KURYER LITEWSKI

w Wilnie w Piątek dnia 10 *Września* v. s. 1820 *roku*

Obserwacye meteorologiczne.	Czas obserwacyi	Wysokość Barom.	wys. Ther. Reau.	Wiatry.	Odmia. w powie.
	dn. 8 średnia.	27 cal. 8,1 lin.	+ 10,17 stopn	Zachodni	Pochmurno
	dn. 9 średnia.	27 — 7,63 —	+ 10,67 —	Niestały	Pogoda
	dn. 10 godz. 6	27 — 4,7 —	+ 11,	Połód. Wschod.	Pochmurno

KRÓLESTWO POLSKIE.

Warszawa dnia 12 *września.* Obchód, d. 11 t. m., w tey stolicy Imienin Nayjaśnieyszego Cesarza i Króla *Alexandra I,* stał się tego roku tém uroczystszym, iż obecnością łaskawego Monarchy był uświetniony. W godzinach rannych zaczęło się nabożeństwo w Kaplicy Dworskiey. Znaydował się na niém N. Pan z Jego Cesarzewicowską Mością W. Xiązęciem *Konstantym.* Po nabożeństwie przyymował N. Cesarz i Król składane Sobie z nayglębszém uszanowaniem powinszowania przez JO. Xięcia Namiestnika Swego, Senatorów, Ministrów, Posłów i Deputowanych na Seym, tudzież Urzędników władz krajowych. Nastąpiło potém w Kościele Metropolitalnym ś. Jana solenne nabożeństwo. Celebrował JW. JX. Arcy Biskup Warszawski, Prymas Królestwa Polskiego, a znaydowali się na niém JO. Xiążę Namiestnik Królewski, wszystkie władze krajowe i lud licznie zebrany, zasyłający do Wszechmocnego Pana naygorętsze modły o jak naydłuższe panowanie Tego, którego błogosławione Berło stanowi szczęście tylu milionów ludzi.

Wieczorem był wielki bal u JO. Xięcia Namiestnika Królewskiego, który N. Pan z Jego Cesarzewicowską Mością W. Xiążęciem *Konstantym* obecnością Swoją łaskawie zaszczycić raczył.

Zabawy dnia tego ukończyły bezpłatne w teatrze narodowym widowisko, tudzież powszechne oświecenie miasta i gmachów publicznych, między którémi szczególniey celowały pałac JO. Xięcia Namiestnika Królewskiego, pałac Rządowy, pałac Kommissyi Rządowey Woyny, Ratusz główny i wiele innych

---

SEYM KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Mowa JW. Mostowskiego *Ministra spraw wewnętrznych i policyi, miana na pierwszey sessyi seymowey w izbach złączonych, dnia* 13 *września* 1820 *roku.*

Od czasu przywrócenia Królestwa Polskiego, drugi raz przychodzę wystawić zgromadzeniu narodowemu, obraz ogólny obecnego położenia naszego. Przeciąg ten dwuletni, w którym wyobrażenia ludzkie, ciągle i znakomicie wstrząsane były, upłynął dla nas, jeśli nie w doskonałey szczęśliwości, jakiey wolno pragnąć, lecz trudno osiągnąć; to przynaymniey w bezpieczném używaniu korzyści społecznych, tudzież w pokoju, któremu znaczny udział wolności towarzyszył. Może nawet nie jest nam zbronno tuszyć, iż w tymże czasie, inne narody nic nam pod tym względem do zazdroszczenia nie wskazały. Ustawy nasze społeczne, urządzone w celnieyszych swoich szczegółach, doświadczają się przez czas i nawyknienie. Jeżeli poruszenie umysłów w Europie i baczność na wpływ jego w Królestwie naszém zwracana, mogły poniekąd opóźnić dopełnienie nadziei narodowych, tudzież zniewolić do zachowania ostróżney i potrzebney powolności w stopniowém rozwijaniu niektórych dalszych przepisów, z ustawy naszey konstytucyyney wypływających; rząd mniema jednak, iż trwale wyśledzał, a w części nawet zdołał pogodzić to, czego z jedney strony wyciągało zachowanie spokoyności towarzyskiey, którey żadnym względom poświęcać nie należy; a z drugiey to, czego postęp oświaty i żądania obecnego czasu, pośród zachwianey ciągłemi walkami opinii ogólney, wymagały.

Gdy opinia ogólna, jak ją odtąd należałoby powszechnie poymować, jest objawieniem życzeń moralney i oświeceńszey części każdego narodu, do którey inne z przekonania lub z natchnienia przystępują; wtedy nie może ona, jak tylko zgodnie działać z rządami, w prawey drodze postępującemi. Te zatém, nie gasić, ani przytłumiać opinii zapragną, ale powinny miarkować jey czynność; wstrzymywać jey obłąkania; gdyż dotąd w swych rozmaitych zjawieniach, nie okazała się więcey nieomylną, jak którekolwiek inne popędy ludzkie. Jeśli często widziano przez nią wzniecone i rozpostarte światło; jeśli obudziła nayszlachetnieysze duszy uczucia; nieraz podniosła także katowskie ruszty i nakazywała zabóystwa. Podług czasu i kierunków, może podług przypadkow i szczęścia, ślady jey szczęśliwością albo krwią ludzi oznaczone zostały; a często w swych straszliwych obłędach, wywoływała zagładę, niszczyła przyszłość i nawet nadzieję.

Im więc trudnieysze są do przewidzenia rozmaite, już to ogólne, już to szczególne, ale zawsze dziwaczne, a czasem okropne skutki rozdrażnioney opinii, tym bardziey powinny narody i ich naczelnicy starać się o prowadzenie zwolna i bez wstrząśnienia tych skutków do doyrzałości. Takim sposobem te będą mogły tylko dobroczynnie działać; i ta myśl była powodem Nayjaśnieyszemu Panu do przepisania postępu zarazem umiarkowanego i stałego, jakim Rząd Jego w Polszcze iść usiłował.

Główne zasady, porządek towarzyski utrzymujące, są: wolność, tudzież bezpieczeństwo osób, własności i opinii. Gdy w innych krajach wielorakie zamachy powodowały do częstego naruszenia wolności osobistey; godność i umiarkowanie ducha naszego publicznego powszechnie się utrzymały: przez cały przeciąg czasu od ostatniego zgromadzenia seymowego, żadne znaczne przestąpienie nie ściągnęło szczególnieyszey władz surowości. Każdy obywatel kraju tego, jakiekolwiek są jego opinie, skoro te nie naruszają spo-

koyności i porządku publicznego, powinien bydź pewnym, iż osoba i mieszkanie jego, podobne do twierdzy niedostępney; równie od poszukiwania, jak nawet od ciekawości rządzących, są zabezpieczone.

Wyznanie Religiyne i oświecenie.

Wszelkie opinie religiyne znalazły poszanowanie i opiekę. Kommissya rządowa wyznań i oświecenia rozciągając troskliwość swoję na wszystkie wiary, zajęła się odzyskaniem i zabezpieczeniem ich funduszów, jako też ułatwieniem środków dla przysposobienia im wychowańców, zdatnych do pełnienia obowiązków kapłańskich. Układy z Apostolską Stolicą zawarte, uprzątnęły przeszkody wstrzymujące urządzenie duchowieństwa katolickiego. Arcy-biskupstwo zatém warszawskie i prócz tego nowe biskupstwa ustanowione zostały. Określenie dyecezyi zastosowane do granic administracyi cywilney województw, skutecznie się przyłoży do zachowania karności i łatwieyszego dozoru funduszów kościelnych, których wykaz dokładny już jest blizki ukończenia. Zamiana dziesięciny na opłatę pieniężną podług sposobu przepisanego, znacznie jest posunięta; wyznaczone są grunta w dobrach narodowych na dopełnienie przychodów uboższym plebanom. Również zgromadzenia wyznań ewanjelickich, są po większey części urządzone: Parafia Grecko-oryentalna otrzymała z dochodów ogólnych wsparcie na przystoyne sprawowanie swoich obrządków. Osadzie mahometańskiey w tymże celu zasiłek jest dany. Zatrudniono się zebraniem wiadomości i materyałów potrzebnych do ułożenia projektu, zapobiegającego niezaprzeczonym nadużyciom, do których trwające dotąd urządzenia ludności żydowskiey są powodem.

Pod względem oświecenia publicznego, zaprowadzono tymczasowe Statuta dla uniwersytetu warszawskiego. Biegli nauczyciele zaymują w nim główniejsze katedry; biblioteka prawie podwojona; gabinet jego fizyczny i historyi naturalney znacznie jest powiększony. Szkoły elementarne i wydziałowe pomnożone w miastach i na prowincyi; wzajemne nauczanie rozkrzewione; sposobność uczenia się w niedzielę i święta, klassie rzemieślniczey w stolicy i innych miastach podana; dwie szkoły dla przysposobienia nauczycieli podniesione; instytut głuchoniemych zaprowadzony, pensye dla młodych panienek przyzwoiciey urządzone; drukarnie liczniejsze i wydoskonalone; wszystkie te owoce starań kommissyi rządowey, zaświadczają oraz widoczne postępy we wszystkich częściach oświecenia powszechnego.

Zdarzają się okoliczności, w których wrzawa rozmaitych chuci, utworzeniu dobrey ustawy z pewnych względów, prawie zupełnie zagradza; a wtedy odłożenie jey do pory spokoyniejszey i przyzwoitszey staje się środkiem, zarazem rozsądnym i użytecznym. W każdym przypadku, rozporządzenie tymczasowe znośnieyszém jest, jak złe prawo stanowcze. Niepewne i mniey lub więcey przygodom poruczane doświadczenia względem wolności druku, miały świeżo mieysce w krajach używających reprezentacyi narodowey, i których mieszkańcy uchodzą za świadomszych w dociekaniu ustaw obszernieyszey swobody. Zmienność i nietrwałość tych doświadczeń, dostatecznie zdała się ostrzegać, że chwila jeszcze nie nastąpiła, w którey Europa będzie mogła używać w zupełności, z korzyścią i bez niebezpieczeństwa, prawa pisania i drukowania w tym stopniu, w jakim nam je art. 16 karty naszey konstytucyjney dozwala. Rząd Królestwa zastawszy cenzurę ustanowioną, winien ją był zachować doczeście, jako sposób powściągania umiarkowanego, gdy jest szlachetnie i bezstronnie sprawowany. I wistocie, pisma dotąd u nas codziennie wydawane zaświadczały, iż można obszernie roztrząsać sprawy prawodawcze i administracyyne kraju naszego, byle nie dać się obłąkać za obręby, jakie przystoyność narodowa i porządek ogólny zakreśliły.

Oszczędności teyże kommissyi rządowey użyte zostały na obszerne budowy, między któremi zakłady dla szkoły agronomiczney i weterynaryi w *Marymoncie*, znamienite mieysce zaymują.

Sprawiedliwość.

Gdy nowa organizacya sądownictwa stosownie do zasad konstytucyynych dotąd nie mogła jeszcze bydź zaprowadzoną, sprawiedliwość w dwóch ostatnich latach podług form dawnych wymierzaną była; a doświadczenie przekonało, iż każda sprawa w ciągu roku jednego, przez wszystkie trzy instancye osądzoną bydź może.

Z resztą, ośm tysięcy czterysta sześćdziesiąt dwie sprawy w sądach pojednawczych ugodzone, pięć tysięcy trzysta dwadzieścia ośm rad familiynych odbytych, ośmdziesiąt trzy tysiące ośmset sześćdziesiąt ośm w trybunałach cywilnych, a czterdzieści siedm tysięcy ośmset siedmdziesiąt dziewięć spraw w sądach kryminalnych i policyi poprawczey odeszłych, dostatecznym są dowodem, iż bieg działań sądowych w niczém nie był opóźniony.

Z tém wszystkiém, rząd zaymował się ciągle urządzeniem konstytucyyném sądownictwa, którego Statut organiczny kilkakrotnie i rozważnie w radzie stanu roztrząsany, pod zatwierdzenie Nayjaśnieyszego Pana jest odniesiony. Kodexa postępowania cywilnego ściśle połączone z organizacyą sądową, równie zaymowały radę stanu; i, jako projekta do prawa, pod rozwagę izb niezwłocznie przedstawione będą. Projekta te zdają się w większey części zadosyć czynić życzeniom obu izb: Rada stanu osądziła jednak potrzebą, odroczyć ustanowienie postępowania karnego przez przysięgłych. Przejęta ważnością ich urzędowania, zastanowiła się nad położeniem naszém, nad okolicznościami nas otaczającemi, nad ogólnym składem kraju zaledwie się z rozwalin dźwigającego; i powzięła obawę, aby zawczesném doświadczeniem nie pozbawiła nas i potomstwo nasze, dobroczynnych tey ustawy owoców.

Prawo na ostatnim Seymie uchwalone tyczące się zapewnienia własności, jest w ciągłém wykonaniu. Stosownie do przepisanego porządku, hypoteki w województwie mazowieckiém i w mieście *Warszawie* są zupełnie zaprowadzone, a w województwie kaliskiém znacznie posunięte.

Oszczędzenia na budżecie kommissyi rządowey sprawiedliwości z dwóch lat ubiegłych, wynoszą blizko 300,000 złotych, które do skarbu publicznego zwrócone zostały.

Sprawy wewnętrzne.

Unikając powtarzania czynności szczegółowych kommissyi rządowey spraw wewnętrznych i policyi, które już przy otwarciu przeszłego Seymu miałem zaszczyt wyłożyć, dostateczném będzie donieść, iż te z równém staraniem i wytrwałością daley prowadzone były, tyle przynaymniey, ile okoliczności i możność nasza dozwalały. Wyszczególnienia obszernieysze w tey mierze, są zamieszczone w zdaniu sprawy Królowi od rady stanu podaném, a które izbom udzielone zostanie.

Nowe urządzenia zaprowadziły rady wojewódz-

kie w skutku podziału kraju naszego; przepisały tryb działania urzędom municypalnym i wóytom w miastach i włościach, dla zapobieżenia tak opieszałości jak dowolności w tych ostatnich ogniwach administracyynych, których bezpośrednie dotknięcie naywięcey czuć się daje obywatelom. Dokładnieysze spisy, ludność ogólną Królestwa do 3,438,728 głów wykazały, i dowodzą, iż znaczne jey umnieyszenie przez klęski wojenne w poprzednich latach zrządzone, już jest zapełnione: a chociaż słusznie mniemać można, iż ludność ta w części jest raczey przywrócona jak pomnożona, z tém wszystkiém osadzanie kolonistów obcych niemało się do jey ilości przyłożyło, równie jak liczba dzieci przez przyśpieszone małżeństwa zwiększona, a szczepieniem ospy zachowujący utrzymana. Są to niezaprzeczone skutki i dobrodzieystwa pokoju, który widocznie wzmaga przemysł i rolnictwo nasze. Wielu światłych właścicieli walcząc z niedostatkiem pochodzącym z braku odbytu i nizkiey ceny płodów rolniczych, tudzież z koniecznością uiszczenia ciężarów publicznych i prywatnych, nie przestali jednak czynić szlachetnych usiłowań dla podźwignienia swoich własności, ulepszenia rolnictwa, rodów bydła i trzód o cienkiey wełnie już w kraju naszym znacznie rozmnożonych. Zakłady rządowe merynosów, koni i bydła dzielnie się do tego przyłożyły; równie jak pozwolenie Nayjaśnieyszego Pana do wolnego wprowadzania koni i wołów z Ukrainy i Rossyi, przyśpieszyło zastąpienie zniszczonych przez woynę zaprzęgów. Rząd między innemi zachęceniami, wyznaczył dziesięć mieysc bezpłatnych dla uczniów ćwiczących się w praktyce doskonalszego gospodarstwa, i kształcących na przyszłość szkołę biegłych zawiadowców rolniczych, których brak i potrzeba równie się we wszystkich prawie krajach czuć daje. Przedsięwzięto osuszenie błot, oczyszczenie dalsze koryta tudzież opatrzenie brzegów *Wisły* i innych rzek, w celu ułatwienia i zabezpieczenia ich spławności. Roboty około dróg bitych znacznie posunięto, chociaż liczba dni szarwarkowych na to przeznaczonych zmnieyszoną została, a nawet, stosownie do życzeń obu izb, projekt mający na celu zamianę i zastąpienie służby szarwarkowey już jest od Nayjaśnieyszego Pana zatwierdzony.

Miasta królestwa od wielu lat czekały, aby dzieło dotąd dla swey trudności i zawiłości zaniedbane, mogło bydź przedsięwzięte w celu wyjaśnienia ich stanu, wynalezienia i wyrachowania ich funduszów, sprawdzenia i zamknięcia rachunków ich kass, ustalenia przychodów i wydatków rocznych, tudzież postanowienia jakim nadborem będą mogły na nieuchronne potrzeby, jako też na zamierzone ulepszenia rozrządzać. Dzieło to jest w wykonaniu i po większey części przez dozorców ku temu mianowanych ukończone. W skutku tey czynności główne miasta województw i inne celnieysze już znaczne postępy pod względem czystości, bruku i oświecenia ulic na wzór stolicy uczyniły. Kaucye, do których składania niektórzy z ich urzędników obowiązani zostali, założenie cegielni i pieców wapiennych od rządu ułatwione, jako też pożyczki pieniężne przez niego udzielane, przyśpieszają w nich stawianie domów trwałych porządnych. Towarzystwo ogniowe przykłada się do tego przez ukończenie nowego kadastru, i przez rzetelność w ścisłém wykonywaniu teraźnieyszych obowiązków swoich. Urządzenie szpitalów sprostowano i pod ściśleyszą rachunkowość oddano. Więzienia publiczne odnowiono, tudzież pod względem porządku i zdrowia ulepszono tymczasowie, nim nowa ich organizacya podług zasad ogólnych i wydoskonalonych zamierzona, będzie mogła bydź uskutecznioną, w stosunku do rozporządzeń kodexu postępowania karnego, obradom seymowym podać się mającego.

Wiele miast winny wzrastające swoje powodzenie rozmaitym rękodzielniom świeżo zaprowadzonym, jakim administracya nie przestawała dopomagać, szczególnie sukiennym, które już rocznie blizko trzy miliony łokci sukna różnego gatunku wyrabiają.

Chociaż ścieśniony zatamowaniem płodów naszey ziemi, i ztąd wynikającey rzadkości gotowych pieniędzy, handel, znalazł jednak ułatwienie w znaczném zmnieyszeniu cła wchodowego, dotąd opłacanego od zagranicznych towarów, sprowadzanych na warszawskie jarmarki, dla użytku których obszerne są wystawione składy; w zniesieniu komor granicznych między Królestwem i Rossyą; w otworzeniu związków bezpośrednich między *Warszawą* i *Odessą*; w zaprowadzonych przez administracyą powozach pocztowych, pewnych i wygodnych, obok domów przeprzęgowych, które z oszczędzeń na dochodach swoich każe wystawiać.

Dyrekcya górnicza prowadząc daley i doskonaląc dawniey zaczęte prace, jeszcze rozprzestrzeniła je przez otworzenie kilku nowych kopalni; przez obszerną rękodzielnią marmurów założoną w *Chęcinach*, gdzie już są ukończone budowle potrzebne, mogące zatrudnić przeszło 200 więźniów; przez zaprowadzenie walcowni na blachy z różnych kruszców, mianowicie z cynku, którego niewyczerpane kopalnie, doskonały gatunek i tanność, powinny upowszechnić w kraju naszym użytek tego rodzaju przemysłu; przez zagospodarowanie dokładne lasów powiększonych, rozmierzonych i podzielonych podług teraźnieyszych tey sztuki zasad. Oprócz tego wielką liczbę hut i mieszkań wystawiono w dobrach górniczych.

Liczne roboty przedsięwzięte w *Warszawie* są każdemu widoczne. Hoyność Monarchy przeznaczywszy dochody swojey korony na pożytek i ozdobę kraju, Rząd tém bardziey mógł przyśpieszać wzniesienie tych gmachów publicznych i prywatnych, które odmładzają i ozdabiają stolicę, równie jak główne miasta województw; a których liczba już jest znacznieysza za teraźnieyszego panowania, niż była przez cały przeciąg poprzedzającego wieku. I nie próżny to lub płochy zbytek tym pracom przewodniczy. Gdy trwałe i wygodne drogi, spławne koryta się tworzą; gdy obszerne budowle wznoszą się dla pomieszczenia godnie władz kraju, którego przyszłe losy spoczywają w myśli jego Wskrzesiciela; gdy mnóstwo właścicieli widzi się zachęconemi do stawiania licznych i ozdobnych pomieszkań; natenczas ta ziemia rolnicza ściąga rękodzielnie i ludność, które wyrobią, użyją i pomnożą jey płody; wskazuje nową oyczyznę czynnemu przemysłowi i kunsztom pocieszającym; wzmaga handel, ten łańcuch czarowny, który zbliża istoty i odległości, który wprowadza wszędzie wygody i obyczayność, rozwija oświecenie i wolność, wykonywa to śpiesznie, co filozofia z ostróżnością doradza, stanowi wspólnictwo wyobrażeń i słodyczy towarzyskich, uwiecznia płody dowcipu i dobroci, czyni z myśli *Newtona* i *Monteskiego* dziedzictwo rodzaju ludzkiego; a nawet gdy już czas pochłonie ich zwłoki śmiertelne, dożwa-

ła jeszcze w piersiach naszych tchnąć i żyć wielkomyślnym duszom tych ludzi, którzy pomnożyć światło i służyć sobie podobnym zdołali.

Tak handel rozszerza i uświęca zeszłe podania: tak przeniesie do następnych pokoleń słodką pamiątkę Monarchy, który dozwolił przyzwać do naszey rodowitey ziemi zabłąkane jey obrońców cienie; który chciał, ażeby na ich odzyskanych grobowcach dzieci nasze mogły przywykać do wymawiania nazwisk *Kościuszki* i *Józefa Poniatowskiego*; i który przedsięwziął założyć między nami rzadkie sprzymierzenie wolności, bez którey nie ma szczęścia, z porządkiem, bez którego nie ma wolności.

Zaymując się tylą rozmaitemi pracami, nie przepomniano ograniczyć wydatków, pociągając je pod oszczędność, jakiey stan Skarbu wymaga. Nieuchronna konieczność znagliła Xiążęcia Namiestnika do przedstawienia Nayjaśnieyszemu Panu potrzeby zmnieyszenia budżetu Kommissyi Spraw Wewnętrznych i Policyi, o milion dwakroć sto tysięcy złotych, co też istotnie nastąpiło na rok 1820; a oprócz tego zaległa jey w Skarbie podobna summa z Etatu roku 1819.

W o y n a.

W czasie ostatniego zgromadzenia prawodawczego, woysko polskie okazało się było w całey świetności, jaką w niém nieznużona staranność Naczelnego Wodza ciągle wzmagała. Zdawało się już nic do życzenia nie zostawiać: jednak, ze wszelkich względów w biegu tych dwóch ostatnich lat widocznie się udoskonaliło. Postępy każdey broni w szczególności i w ogóle, dokładność służby, zgodność obrotów, ta pewność i szybkość w ruchu, która nie dopuszczając żadnego ociągania, jest zakładem rokującym zwycięztwa, nie uydą dostrzegającey znawców uwagi.

Administracya wojenna podobnych ulepszeń doznała. Woysko prawie całe ubrane jest suknem w kraju robioném, któremu przez to oszczędza około dwóch milionów złotych, obcemu przemysłowi dotąd za ten przedmiot opłacanych. Nayjaśnieyszy Pan, raczywszy dostarczyć swoim kosztem potrzebnego płótna na namioty, cała piechota może teraz przez piękną porę roku obozować; z czego wynika dla kraju znaczna ulga w ciężarze kwaterunkowym, a dla woyska większa sposobność ćwiczenia się w obrótach i karności.

Gospodarność zaprowadzona w wydatkach administracyi wojenney, dozwoliła zmnieyszyć jey budżet pół milionem złotych w przeciągu dwóch lat ostatnich, a to oprócz znacznych innych oszczędności, które po większey części na naprawy, rozszerzenia i budowle licznych koszar, stajen, tudzież innych gmachów woyskowych tak w *Warszawie* jako i po województwach są użyte.

Także przyznane wynagrodzenie mieszkańcom za podwody dostarczane w przeciągach woyskowych, podwyższono; lazaret garnizonowy mogący bydź wskazany za wzór porządku, czystości prawie wyszukaney, wygody i oszczędności, założony jest w Ujazdowie; nowa litografiia wydaje płody zalecające się dokładnością rysów i smakiem; urządzono składy remonty w Rossyi z widoczną korzyścią jazdy polskiey; nakoniec utworzono batalion z 500 weteranów czynnych, w celu dostarczenia straży kassom i więzieniom publicznym: kary pieniężne pobierane od spóźniających się w uiszczaniu podatków i inne kary administracyyne są przeznaczone na koszta jego utrzymywania.

Tak więc rozporządzenia rostropne i dzielne przykładają się bezustannie do udoskonalenia osób i rzeczy w woysku Polskiém. Dosyć liczne, aby służyło za przednią straż potężnemu Cesarstwu, którego jest pierwszym zastępem w Europie, i aby w potrzebie broniło swey ziemi, za pomocą całey jey ludności, którą jest w stanie usposabiać i kierować; skład jego w niczém jednak nie może wzniecać zewnątrz obawy: w ten czas tylko stałoby się groźném, gdyby na zawołanie Panującego miało walczyć za uymę sławy, lub o zagrożoną niepodległość narodową.

S k a r b.

Rozmaite powody dotąd, zniewoliły odłożyć jeszcze nadal układ budżetu konstytucyynego czyli zasad niezmiennych prawa skarbowego. Obrachunki z Mocarstwami obcemi (chociaż ich dalszy ciąg z naszey strony nieustannie jest wymagany i prowadzony), nie będąc jeszcze ukończone, nie można zatém z dokładnością oznaczyć ilości naszego długu ogólnego, ani przez to samo, poborów potrzebnych na jego zabezpieczenie. Z drugiey strony, nizka cena zboża i drzewa, będąc przyczyną ogólnego niedostatku, tém żywiey doymującego w kraju, którego całe bogactwo z rolnictwa pochodzi, mniemano, iż jeszcze nie nastąpiła chwila przyjazna do zmienienia teraźnieyszego liku i rozkładu podatków; których ciężar w ich nowości zawsze jest dotkliwszym, gdy przeciwnie ten ciężar, a nawet czasem ich nierówność, zdają przez nawyknienie stawać się znośnieyszemi.

Nic więc od ostatniego Seymu nie było wznowionego w czynnościach Skarbowych: pobieranie niektórych części dochodów niestałych polepszyło się; w podatkach zaś gruntowych mało zaległości zostało. Ale Nayjaśnieyszy Pan, zważając zniżenie ceny zboża, zalecił ulgę około trzech milionów złotych wynoszącą na kontyngensie produktowym; co o tyleż pomnoży niedochód już będący i wymagać będzie dodatku w przychodach, tak na zastąpienie tego braku, jak dla opłacenia procentów od długu krajowego, skoro ten ustalonym zostanie.

Stosownie do rozkazów Nayjaśnieyszego Pana i życzeń izb, wyznaczona jest deputacya do roztrząsania i redakcyi projektu banku narodowego, któryby zdołał wspomagać własności prywatne i poprzeć roboty publiczne. Budżet przychodów i wydatków skarbowych od czasu ostatniego Seymu, przedstawiony będzie izbom.

Rząd Królewstwa pewny czystości swoich zamiarów, kierowany stateczną czynnością Naczelnika swego, postępował przez te dwa ubiegłe lata w zawodzie tu krótko wyłożonym. Nie mniema jednak, iż uniknął niejakich błędów, którym może okoliczności niekiedy trudne służyłyby za wymówkę, ale których wytknięcie przyymować chętnie będzie w szczerém i zaufaném obcowaniu z tém dobraném Zgromadzeniem. Zechce ono bez wątpienia wesprzeć go swoiém światłem i działać wzajemnie w tym duchu pojednania, któryby wszędzie powinien bydź skutkiem składu reprezentacyynego, a do którego nas zarówno moralność chrześciiańska i znamionująca łagodność narodowa zniewalają.

(*Ciąg dalszy w Dodatku*).

WolnDrukować. Ignacy Reszka Radca Koleg. Kom. Cenz. Czł.— w Wilnie w Drukarni Redakcyi.

DODATEK DO GAZETY KURYERA LITEWSKIEGO N. 109.

Wilno dnia 10 Września 1820 roku v. s.

SEYM KRÓLESTWA POLSKIEGO.

W tym więc widoku, Mówcy Rady Stanu wykażą, które życzenia izb w czasie ostatniego Seymu oświadczone, wykonane zostały; tudzież powody dla jakich inne dopełnionemi bydź nie mogły: rozwiną oraz projekta do ustaw prawodawczych i sądowniczych Seymowi przedstawić się maiące.

Poszukiwanie udoskonaleń związku towarzyskiego, skoro się dzieje w prawey drodze i bez zakłócenia porządku ogólnego, powinno wzmagać szczęśliwość ludzi. Jeżeli już w sztuce rządzenia jakie uczyniono postępy, te nie w dniach zaburzenia nastały. Przyydzie czas bez wątpienia, w którym dalsze poprawy, od Narodów i Rządów wspólnie i spokoynie wyśledzane będą; gdyż zarówno oboygu na tém zależy, aby wynaleść średnicę, która we wszech rzeczach wskazuje doskonałość taką, jakiey na ziemi dostąpić można. Gdy więc cicha i szczera rozwaga nastąpi po burzach uniesienia i po żałach samowolności; gdy usiłowania pożytku osobistego nie znaydą już przyjaźnych sobie wydarzeń, w którychby się mogły ukrywać pod wyrazem życzeń Oyczyzny; wtedy dochodzenia rozmaitych gatunków Rządu, jakie teraz strapiony umysł ludzki i żądza rozkrzewienia dobra ogólnego przedsiębiorą i rozszerzają w różnych narodach, zwrócą je wyuczone od nieszczęścia, do prawideł jasnych i doświadczeniem stwierdzonych. Wiedy też wolność, nie już córka niedoli i rokoszu, ale wygodą i oświeceniem ochroniona, nie będzie oskarżana, iż sprowadza za sobą te surowe i drażliwe obyczaje, te każnie okrutne, które często osławiały jey zwycięztwa i skaziły jey dobrodzieystwa. Dziękujmy potężnemu ramieniu, co nas wcześnie przywróciło do tego konstytucyynego zawodu, w którym nadużycia muszą bydź koniecznie przemijające, ponieważ wszelkie ulepszenia mogą bydź prawnie żądane i wnoszone; w którym jest pewność otrzymania ich, bez wstrząśnienia, za pomocą czasu, na łonie pokoju; gdzie bez zakłócenia i przerywania obecnych przyjemności życia, widzieć je będzie można słodko i ciągle w długiey przyszłości wzrastające; i gdzie tak szczególne jak powszechne korzyści, łączą się w ustaleniu szczęśliwości Monarchy i Narodu.

PRUSSY.

Berlin, dnia 5 września. Królewic następca tronu powrócił z *Pottbus* do tuteyszey stolicy.

Policya zabrała niedawno tuteyszym xięgarzom tłumaczone dzieło xiędza *Pradt* pod napisem: *Hiszpanija i jey konstytucya.*

NIEMCY.

Od brzegów Menu, dnia 28 sierpnia. Odebrane w *Frankforcie* listy prywatne z *Paryża* donoszą, iż z powodu ostatniego spisku, więcey tam oficerów uwięziono, aniżeli *dziennik paryzki* ogłosił. Z 3go pułku gwardyi wzięto do więzienia jednego tylko podoficera; z 2go pułku, 5 oficerów, między któremi jest także oficer, który był na straży w *Vincennes*; z 4go pułku 3 oficerów i t. d. Z legionu departamentu *Meurthe* uwięziono 22 oficerów. Słychać, iż legion ten miał naypierwey uderzyć.

Pewny żyd, kupiec w *Frankforcie* nad *Menem*, odebrał naypierwey wiadomość o uknowanym w *Paryżu* spisku. Wysłany z nią goniec, odbył we 43 godzinach drogę z *Paryża*. Papiery skarbowe natychmiast spadły w cenie, lecz wkrótce się podniosły.

Mówią, iż Xiążę *Hardenberg*, Kanclerz pruski, pojedzie z *Pyrmontu* do *Wiednia*.

Donoszą z *Kassel* o przywołaniu żołnierzy, którzy za otrzymaném pozwoleniem udali się do swoich rodzin.

Pierwsza izba stanów badeńskich, po długich sporach, przyjęła nareszcie dnia 25 b. m. podany od rządu projekt względem odpowiedzialności ministrów z niejakiemi odmianami. Na sessyi izby deputowanych d. 26 b. m przyjęto projekt do prawa o zniesieniu poddaństwa z odmianami, które pierwsza izba w nim uczyniła. Ciągniono potém losy, którzy członkowie we 4rech kolejach, następujących po sobie co 2 lata, wyyść mają. Pierwsza koley przypada w roku 1821.

Samo zrównanie ziemi, gdzie nowy zamek w *Kassel* ma bydź postawiony, kosztować będzie 80,000 tałarów, 1200 robotników użytych do budowy, bierze na tydzień przeszło 1200 talarów. W zamku *Bellevue* widzieć można model tego wielkiego gmachu w kształcie prostokąta. Elektor, idąc na sessyą tayney rady, odprawianą pospolicie dwa razy w tydzień, przechodzi z pokojów swoich przez salę galeryi obrazów. Miło mu patrzeć, jak artyści i miłośnicy zajęci są ich kopijowaniem.

Król pruski podarował tabakierę złotą Panu *Bressendorf*, porucznikowi grenadyerów gwardyi bawarskiey, w dowód ukontentowania swego za przesłane tłumaczenie *Przepisów* Carnota *względem obrony twierdz.*

HISZPANIJA.

Madryt, dnia 15 sierpnia. Królestwo Ichmość powrócili d. 13 b. m. z *Sacedon* do tuteyszey stolicy. Przyymowano ich uroczyście. Woysko stało w paradzie; domy były ozdobione kobiercami, a huk dział mieszał się z radośnemi okrzykami mieszkańców.

Na ostatnich sessyach zgromadzenia Stanów uchwalono: 1) Każdy Hiszpan od lat 18 do 50 należy do gwardyi narodowey; 2) Ministeryum spraw wewnętrznych, któremu dotąd 368,000 realów wyznaczono, pobierać będzie nadal 667,000 realów. Nie zgodziły się jeszcze Stany na niektóre artykuły prawa o milicyi narodowey. Jenerał *Quiroga* miał długą w tey materyi mowę.

Woysko otoczyło klasztor franciszkanów w *Vigo*, nie z powodu zakonników, lecz dla wyszukania oficera, który się schował. Zakonnicy okazali się wolnemi od wszelkiego podeyrzenia.

Gazeta tuteysza umieściła okolnik ministra zamorskich posiadłości. Żąda udzielenia mu dokładnych wiadomości o stanie tych posiadłości, a zwłaszcza zbuntowanych, tudzież tego wszystkiego, co się tycze ducha i celu powstania, oraz postępów cywilizacyi.

Tak nazwana *Junta Apostolska* nad rzeką *Minho*, przy granicy portugalskiey, ukończyła swoję rolę. Ruchome kolumny, rozpędziwszy resztę uwiedzionych włościan powróciły d. 1 b. m. do *Corogna*. Przyprowadziły kapitana *Counade*, jednego franciszkana, i kilkunastu włościan, i oddały ich do więzienia mieyskiego. Niewiadomo, gdzie się ta buntownicza junta podziała. Używała podstępnych sposobów na uwiedzenie umysłów. Zmyślała listy niby to pisane z *Bajonny* i t. d. donosząc o ciągnieniu woyska francuzkiego, a w innych, datowanych z *Lizbony*, ogłaszała ciągnienie woyska angielskiego.

W okolicach *Korduby* rozboynicy tak są śmiałemi, iż jeden z nich wśród dnia przybył do miasta *Crevellente*, i kazał sobie zapłacić 5000 franków za życie jednego z dawnieyszych tamecznych urzędników. Rozboynicy ci przymuszają majętnych właścicieli dóbr, aby się im za życie lub podpalenie okupowali.

AUSTRYA.

Wiedeń, dnia 4 września. Wysłany od nowego rządu neapolitańskiego do *Petersburga* Xiąże *Serra Capriola*, sekretarz poselstwa, syn posła neapolitańskiego przy dworze rossyyskim, przybywszy tu niedawno, przywiozł Xiążęciu *Ruffo*, dotychczasowemu posłowi neapolitańskiemu przy dworze naszym, list odwołujący, z doniesieniem, iż Xiążę *di Gallo* został mianowany następcą jego. Gdy się o tém w kancellaryi nadworney dowiedziano, wyprawiono kilka sztafet do granicy z rozkazem, aby Xiążęciu *di Gallo* wzbroniono dalszey podróży do *Wiednia*. Słychać, iż Hrabia *Caraman*, poseł francuzki wróciwszy z *Paryża* przywiózł wiadomość, iż Francya także nie chce uznać teraźnieyszey konstytucyi neapolitańskiey.

Cesarstwo Ichmość wraz z Arcy-Xiężną *Maryą Ludwiką* Xiężną *Parmy* i Arcy-Xiężną *Klementyną*, Xiężną *Salerno*, małżonką królewica neapolitańskiego, mieszkają ciągle w *Schönbrunn*. Monarcha jednak przyjeżdża co tydzień do stolicy, i daje zwyczayne wysłuchania. Bawi się łowami w *Praterze* z synem swoim następcą tronu i młodym Xiążęciem Reichstad.

Słychać, iż Arcy-Xiążę *Ferdynand d'Este*, brat Xiążęcia *Modeny*, obeymie naczelne dowództwo całego woyska austryackiego we Włoszech, a jenerał *Frimont* będzie drugim dowódcą. Woysko to ma się składać z 72,678 głów piechoty, 5,831 jazdy i 2,000 artylleryi.

ANGLIA.

Londyn, dnia 29 sierpnia. Kobiéty składają większą część ludu, czekającego przed parlamentem na przybycie królowey. Policyanci doznają trudności w robieniu mieysca dla przejazdu; są jednak grzeczni, jak następujący wypadek przekonywa. Pewna stara kobiéta rzekła w tłoku do policyanta: *Ach Mości Panie! gdybyś wiedział, z jak daleka przybyłam dla zobaczenia Królowey, postarałbyś się o wygodne dla mnie mieysce. Z któreyże tedy części miasta przyszłaś?* zapytał się policyant. *Ja nie ztąd jestem*, odpowiedziała *lecz z* Worcestershire; *jechałam całą noc, odbyłam* 150 *mil* (angielskich) *drogi, i nie chciałabym, aby podróż moja była daremną.* Dostała zaraz bardzo dobre mieysce.

Wczoray po południu wracała Królowa z parlamentu wśród niezliczonego tłumu ludu, który hucznemi okrzykami napełniał powietrze. Przybywszy do pokojow swoich, pokazała się zaraz w oknie, i kilkokrotnym ukłonem pospólstwo powitała. Lud rzucał kamieniami i błotem na policyantów, tak dalece, że w końcu nie można było poznać koloru ich sukni. Słychać, iż Królowa bierze codzień 300 funtow szterlingow (12,000 zł. pol.) z kassy krajowey, i że 132 świadków ma przeciwko niey stanąć.

Dnia 23 b. m. przybył do *Harwich* pewny cudzoziemiec pod dozorem posłańca królewskiego *Kaye*, i nazaiutrz na statku pocztowym *Leicester* został posłany do *Kuxhaven*. Nie pozwolono mu żadnego związku z lądem.

Dalsze badanie świadków przeciwko Królowey.

Dnia 25 b. m. stanął w izbie wyższey świadek *Puchi*, posługacz w domu zajezdnym w *Tryeście*. Zeznał, iż przed 4ma laty bawiła tam Królowa 5 lub 6 dni. Przybyła małym pojazdem wraz z *Bergamim*, a za nią jechał dwór. Widział kilkakrotnie, jak *Bergami* zrana wychodził w szlafroku z sypialnego pokoju Królowey. W takimże pokoju *Bergamiego* stało łóżko, lecz na niém zapewne nie sypiał, bo zrana nigdy nie było przygniecione. Przed śniadaniem, Królowa i *Bergami* trzymając się pod rękę, chodzili po sali jadalney; co widział przez otwor do klucza w zamku. Zapytany *Puchi* przez hrabiego *Kingston*, w czyjém łóżku sypiał *Bergami?* odpowiedział: *Nie wiem tego z pewnością; domyślam się tylko....* Przerwał mu dalszą mowę hrabia *Liverpool*, oświadczając, iż nie podług domysłów swoich zeznawać powinien lecz to, co istotnie widział. Przywołano potém *Barbarę Kranz*, Niemkę, mężatkę, która przed 3mą laty służyła za pokojówkę na poczcie w *Karlsruhe*. Zeznał, iż Królowa bawiąc przez tydzień w *Karlsruhe* mieszkała w domu pocztowym. Pewnego wieczora zaniosła wodę do sypialnego pokoju *Bergamiego*. Leżał on w łóżku, na którem Królowa przy nim siedziała. Rękę swoję miał założoną na około szyi Królowey, lecz spuścił ją natychmiast po jey weyściu. Nie mogła powiedzieć, jak *Bergami* był ubrany. Królowa przestraszona podskoczyła. (*Tu zaszła wiadoma z przeszłey gazety naszey sprzeczka między adwokatami obu stron względem niedokładności tłómaczenia*).

Dnia 26 b. m. *Karol Karsten*, tłumacz ze strony Królowey, wykonał przysięgę. Przywołana powtórnie *Barbara Kranz*, powtórzyła, iż wieczorem Królowa siedziała na łóżku *Bergamiego*, który w niém leżał, i po weyściu iey do pokoiu, podskoczyła. Zapytana potém, czyli pospolicie słała łóżko? odpowiedziała: *Tak iest.* Opowiadała daley, w iakiém ie stanie zastawała, czego przystoyność nie pozwala przytaczać. Kobiéta ta uniosła się do tego stopnia, że iey się mdło zrobiło; skropiona przyniesioną wodą, usiadła za pozwoleniem izby na krześle. Zeznała między innemi: iż pościel na łóżku była bardzo rozrzucona i pognieciona: Pan *Brougham* czynił iey potem krzyżuiące zapytania, z których się okazało, gdzie dawniey służyła; iż na żądanie zagranicznego posła, musiała udać się z *Karlsruhe* do *Hannoweru*, gdzie ią względem królowey badano; iż na drogę dostała 16 czyli 18 dukatów; iż potém udała się do *Frankfortu* nad *Menem*, i za to 12 lub 14 dukatów dostała; iż w obu tych miastach toż samo zeznała, co teraz w parlamencie; iż wezwano ią do *Londynu*, lecz oświadczyła, iż chyba z musu przybędzie; iż na to iey powiedziano, że lepieyby uczyniła, gdyby dobrowolnie się udała, inaczey bowiem bez wątpienia zostałaby do tego przymuszoną.— Hrabia *Liverpool* opierał się dalszemu iey przez Pana *Brougham* badaniu, twierdząc, iż chce ią zawikłać i i zeznania iey podać w wątpliwość. Powstała ztąd mała sprzeczka, pozwolono nareszcie Panu *Brougham* zadawać iey dalsze pytania, z nieiakiém atoli ścieśnieniem. Zapytał się: *Gdzie teraz mieszkasz* w Londynie? Na wniosek prokuratora zabroniono jey na to odpowiedzieć. Powstały żwawe spory, do których naywięcey Lord *Erskine* należał. Ubolewał, iż Królowey nie podano listy imienney świadków, co adwokatom iey wielką sprawia trudność w obronie.

Dnia 28 b. m. Hrabia *Lauderdale* radził, aby izba nie odstępowała od zwyczaynego trybu. Naganiał zamiar 5ciu członków izby niższey, którzyby chcieli nowe prawidła przepisywać. Lord *Erskine* żądał, aby adwokaci królowey mogli wtenczas, kiedy im się podoba, czynić z swoiey strony zapytania świadkom, a to w nagrodę za

odmówione Królowey udzielenie listy imienney świadków:—„ Gdyby (rzekł) aż do zupełnego ukończenia badań, wstrzymano wolność czynienia krzyżuiących się zapytań, pytam się, czyliby się to ze słusznością zgadzało? Ogłoszenie zeznania świadków, powiększy raczey, nie zaś zmnieyszy wrażenie na umyśle każdego; takie więc postępowanie iest bardzo szkodliwém dla Królowey. Wierzcie mi Milordowie, iż publiczną opinią bardzo zawiedziono, gdy nie uwiadomiono Królowey o zarzucanych iey przewinieniach, które podczas 6cioletniey podróży popełnić miała. Jestem w podeszłym wieku, i śmiem powiedzieć, że więcey aniżeli inni tey izby członkowie mam doświadczenia. Czyniąc móy wniosek, nie powoduię się ani stronnością ani chęcią uwiedzenia WPanów."— Hrabia *Liverpool* twierdził, iż gdyby na to pozwolono, badanie świadków byłoby bez końca; żądał, aby przeciwna strona czyniła natychmiast swoie zapytania.— Tegoż zdania był kanclerz.— Lord *Grey* wspomniał o sprawie rozwodowey Xiążęcia *Norfolk* z małżonką swoią, któréy podano listę świadków.— Po długich sporach dozwolono adwokatom królowey, aby zdanie swoie w tey mierze przełożyli. PP. *Brougham* i *Denman* mieli potém mowy, na które adwokaci królewscy odpowiedzieli. Izba odłożyła dalszą sessyą na wniosek Lorda *Liverpool*, który przytém oświadczył, iż *na wydatki prawne rząd oddał nieograniczoną ilość pieniężzy do rozporządzenia królowey*, i że wezwano dwory zagraniczne, zwłaszcza austryacki, aby pełnomocnikom Królowey ułatwili, ile możności, sprowadzenie świadków.

Dnia 29 b. m. po żwawych sporach, pozwolono nareszcie adwokatom Królowey zadawać zapytania świadkom ze strony Króla, zaraz po ich zeznaniu lub późniey. Lord *Erskine* radził, aby izba wstrzymała obrady swoie na czas nieiaki, i aby adwokatom Królowey listę świadków podano. Odrzucono ten wniosek większością 99 kresek. Wprowadzono znowu *Barbarę Kranz*, którey P. *Brougham* dalsze czynił zapytania. *Pytanie*: Gdzie mieszkasz w *Londynie*? *Odpowiedź*: w prywatnym domu.— *Pytanie*: daleko od parlamentu? *Odpowiedź*: nie wiem.— Zeznała potém, iż szła przez most; iż brat iey, gancarz, mieszka z nią razem; iż oprócz familii, nikt więcey w tym domu nie mieszka; iż nie wzięła żadnych pieniędzy od brata, bo ich sam nie ma; iż spodziewa się nagrody za czas stracony, lecz iakiey, nie wie; iż poseł pewnego zagranicznego dworu, którego wymienić nie może, zagroził iey użyciem gwałtu, jeśliby dobrowolnie nie chciała się udać do *Londynu*; iż kilka znakomitych osób dworskich odwiedziło Królową podczas bytności iey w *Karlsruhe*; iż Królowa nigdy u siebie nie była na obiedzie, lecz u kogo, tego nie wie, iż nie może przysiądz, czyli w łóżku iey jedna lub dwie osoby leżały; iż po wyjeździe Królowey, nieiaki Pan *Grimm* oglądał wszystkie pokoie, gdzie mieszkała.— Przy końcu sessyi postanowiono, aby co wieczór donoszono adwokatom Królowey, iakiego narodu świadkowie maią bydź nazajutrz badani, dla sprowadzenia potrzebnych tłumaczów.

Lud zebrany przed domem izby wyższey dopuścił się d. 24 b. m. różnych nieprzyzwoitości. Sykał, widząc iadącego Xiążęcia *Wellingtona* i margrabiego *Anglesea*. Xiążę milczał, a Margrabia chciał mówić do ludu, lecz go zagłuszono okrzykami: *Niech żyie Królowa! precz z przekupionemi świadkami! precz z przekupioną izbą wyższą!* nazywano go szczurem, zausznikiem dworskim, posługaczem despotów i t. d. Wczoray zaś pospólstwo zelżyło i uderzyło Xiążęcia *Wellingtona*, gdy z sessyi izby wyższey powracał. Z trudnością wymknął się z rąk ludu.

Królowa odebrała znowu adressa od miast *Reading*, *Bath* i innych; dała stosowną na nie odpowiedź.

Kurs wileń. na assyg. od d. 7 września r. sr., 3 r. kop. 82½; czer. zł. nowy r. 11, kop. 46, stary r. 11 k. 27; imperyał 37 r. 15 kop.

Wolno Drukować Ignacy Reszka Radca Koleg. Kom. Cenz. Czł.— w Wilnie w Drukarni Redakcyi

(1)

Listy o Włoszech napisane po francuzku w 1780 roku, przez prezydenta parlamentu w Bordeaux, Pana Dupaty, na polski język przełożone. Części 3 . . . . kop. 80

Niektóre uwagi nad konstrukcyą języka niemieckiego . . . . kop. 7½

Ogrody północne czyli zbiór wiadomości o rozmnażaniu i pielęgnowaniu drzew owocowych i roślin ozdobnych, o inspektach, treybhauzach i oranżeryach, oraz o utrzymaniu roślin kwiatowych w pokojach, Obywatelstwu Prowincyi Litewskiey przypisane, przez Józefa Strumiłłę. W Wilnie nakładem i drukiem A. Marcinowskiego, 1820 z 6cią tablicami na miedzi rytemi, w oprawie włoskiey z okładką drukowaną. Całe wydanie na papierze klejowym. (Cena exemplarza na papierze pięknym . . . . . rub. 2
na zwyczaynym . . . rub. 1 kop. 60

O karmieniu pszczół i o środkach ratowania słabych . . . . kop. 10

Opisanie nowego apparatu do pędzenia wódki, za pomocą którego prosto otrzymuje się spirytus z oszczędzeniem pracy i opału, przez P. Reutera z jedną ryciną . . . . . . kop. 15

O potrzebie i pożytku czytania Pisma ś. kop. 50

O robieniu papieru ze słomy, siana, lub drzewa, kory drzewney i paździoru lnianego lub konopnego . . . . kop. 7½

Pieśni nabożne F. K. . . . . kop. 10

Początki Geometryi analityczney zastosowaney do liniy krzywych i powierzchni drugiego porządku, przez J. B. Biot. Z piątego wydania na język polski przełożone przez Antoniego Wyrwicza . . . . rub. 2

Rzecz o wprowadzeniu i wielorakiém użyciu kartofli . . . . kop. 10

Statut W. X. L. nowo przedrukowany r. 2 k. 50

Urządzenie chłopow estońskich krótko zebrane k. 30

Wiadomości Brukowe oprawne:
z roku 1817 . . . rub. 2
— 1818 . . . rub. 2

Wyznania Dziwaka, przez Panią Opie . kop. 10

Zasady Agronomii czyli nauki o gruntach, przez Michała Oczapowskiego . . . . rub. 1

Zasady Chemii rolniczey, przez Michała Oczapowskiego . . . . kop. 50

Zasady Rolnictwa rozumowanego Albrechta Thaera; wyciąg skrócony przez Michała Oczapowskiego. Część I. . . . . kop. 50

Też same xiążki znaydują się w Sklepie Domu Dobroczynności.

Sądy Exdywizorskie.

1. Za dekretami remissyinemi Sądu Ziem. Wiley 1810 febr. 7 dnia i Sądu Gł. Miń. 2go. Depart 1811 apr. 17 dnia nastałemi też za rezolucyami i ukazami Sądu Gł. Mińskiego Sąd Taxatorsko Exdywizorski z osob poniżey wyrażonych do maiątku Korsakowicz w Gubernii Mińpcie Wileyskim położonego zjechawszy, czynności pierwszo zjazdowemu Sądowi właściwe a przez remissy i rezolucye wskazane na dniu 15 julii załatwił, następnym sposobem kommornikow do pomiary tak Korsakowicz jako też Schedy, przez zeszłego Ignacego Mickiewicza odprzedaney zeszłemu Michałowi Kozubowskiemu a we władaniu WW. Michała i Julii Rodziewiczow też małoletnich Kozubowskich Sukcessorow nabywcy, zostaiącey wyznaczył, inwentacyą przez urzędnika z koła swoiego delegowanego maiątku Korsakowicz uznał, i tenże maiątek skutkiem remissyinych wyrokow, przy zastawney dzierżawie WW. Michała i Gaspra Golejewskich sukcessorow zeszłego Józefa Goleiewskiego zostawił, kopią z spraw oraz komportacyą na wszystkich kredytorach i pretensorach do funduszow zeszłych Stanisława Szambelana b. dworu pol. i Mikołaia porucznika woysk rossyyskich Iwaszkiewiczow, też na WW. Zofii z Szaumanow 1mo voto Hereykowey matce Tomaszu synie Iwaszkiewiczach Iohannie z Iwaszkiewiczow Jodziewiczowey pisarzowey Ziem. połockiey w assystencyi jey męża W. Marcina Jodziewicza sukcessorach zeszłych Stanisława stryia Mikołaja oyca Iwaszkiewiczow wszelkich a wszystkich dokumentow, jakiego bądź tytułu fundusze debitorow wyświecić mogących, niemniey ruchomości w jakimby to względzie niebyła, uważana w naturze i na regestrach; na WW. Rodziewiczach dowodow nabycia Schedy, w ostatku na WW. Goleiewskich wszelkich dokumentow podług regestrow przez Sąd Ziem. Wileyski konnotowanych na dzień 25 mca augusta idącego roku do kancellaryi Ziem. Wiley. z czteroniedzielną persystencyą dla wolney stronom zawarwersami kommunikacyi nakazał, z wolnością mówienia o przysięgę na wierności komportacyi liżeby takowey wywiązała się potrzeba, akta, inkwizycyi, i weryfikacyi w pretensyach ad fundum i do włościań jako też ex fundo i przez włościan stosować się mogących między dziedzicami a WW. Golejewskiemi zadeterminował, i odbycie onych w drugim terminie przez dwuch urzędnikow nayprzod zastrzegł, napowtorny zjazd swoy dla ostatecznego ukończenia dzieła exdywizyi dzień 6 mca xbra bieżącego roku zakreślił; w którym terminie po odbyciu aktow, bez żadnych zwłok wziąść sprawę do namowy przedsięwziął, oczym iżby wszystkie interessowane strony były zawiadomione i w oznaczonym czasie z dowodami i wszelką gotowością stawały; a przy wpisaniu aktoratow wszystkie warunki remissą Sądu Ziem. Wiley. zakreślone, a przez wyrok Sądu Gł. Miń. 2go Depart. zatwierdzone, w zupełności zaskutecznily, niemniey zadeterminować się maiącą składkę na sustentacyą Sądu w proporcyą swych należnościow łwnosiły Sąd Exdywizorski Korsakowicki zobowiązał i tym celem wyrok swoy dla wiadomości interessowanych ogłosić przez gazetę Kur. Lit. postanowił, z takowym ostrzeżeniem że dla niestawaiących kredytorow w ich pretensyach mocą remissyinych wyrokow wiekuista amissya zakreśloną zostanie. Józef Stecewicz Exd. Justyn Leśniowski podsęd. i Exdywizor. Antoni Korsak podsędek Z. P. Dgo. Exdyw. Stanisław Wysocki Sądu Exdywizors. Korsakowieckiego Reg.

Wezwanie Sukcessorów.

1. Litewsko grodzieńskiey Gubernii, Kobryń. Ptu szlachecka opieka! maiąc się stosownie do swojego postanowienia; mocą ukazu Lit. Grodzień. Gubern. rządu nastałego, obwieszcza: że w mieście powiatowym Kobryniu, po zeszłym Wilhelmie Szanderze, byłym Aptekarzu, znayduje się dóm drewniany, pozostały po spaleniu miasta Kobrynia w roku 1812 zdarzonym. Wzywają się zatym sukcessorowie pomienionego Szandera, aby z dowodami prawnemi sami, lub przez umocowanych plenipotentów, chcieli jawić się w nieyszey opiece, dla przyjęcia w swoje władanie, i rozporządzenie domu, który teraz postąpiony został w roczną arendowną possessyą, jedynie powodem utrzymania onego w konieczney reperacyi, z korzyścią tych, którzy okażą się prawnemi sukcessorami. Jakowe obwieszczenie, dla wiadomości publiczney, do gazet krajowych Kuryera Litgo, i warszawskich podaje się. Miasto powiatowe Kobryń dnia 28 augusta 1820 roku.

Faustyn Witwicki Prezydent Z. P. Kobryń. Jan Frankowski Sędzia Z. P. Kobr. Cyprian Kaniewski Pisarz Z. P. Kobr.

Pełniący czynność Sekretarza Tytular. Sowietnik Artychęwicz.